

The Thai Journal of Pharmaceutical Sciences

Volume 12
Issue 1 1987

Article 1

1-1-1987

บทความวิชาการ

พยอม ตันติวัฒน์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/tjps>

Part of the [Pharmacology Commons](#)

Recommended Citation

ตันติวัฒน์, พยอม (1987) "บทความวิชาการ," *The Thai Journal of Pharmaceutical Sciences*: Vol. 12: Iss. 1, Article 1.

DOI: <https://doi.org/10.56808/3027-7922.1401>

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/tjps/vol12/iss1/1>

This Editorial is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in The Thai Journal of Pharmaceutical Sciences by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทบรรณาธิการ

EDITORIALS

สมุนไพรมีพิษเป็นข่าว

พยอม ตันติวัฒน์, Ph.D.*

อนุสนธิ์จากองค์การอนามัยโลกในคราวประชุมที่กรุงเจนีวาเมื่อ ค.ศ. 1977 (พ.ศ. 2520) ได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมและพัฒนาอายุแผนโบราณ (traditional medicine) โดยได้นำยาแผนโบราณเข้าไว้ในสาธารณสุขมูลฐาน (primary health care)** หลังจากทีนโยบายนี้ได้ประกาศออกมาก็ทำให้หลายประเทศในโลกมีความตื่นตัวต่อสมุนไพรมัน โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย เพื่อสนองนโยบายจึงได้มีการตีพิมพ์บทความที่เกี่ยวกับสมุนไพรมันลงในหนังสือพิมพ์และวารสารกันมาก อันเป็นเหตุให้บุคคลเป็นจำนวนมากเกิดความเชื่อว่า

- พืชสมุนไพรมันเป็นพืชที่มีขึ้นเองในป่าหรือสามารถเพาะปลูกได้ในบ้านเมืองของเราเอง ถ้านำสมุนไพรมันมาใช้ก็จะเป็นการช่วยประเทศไทยมิให้ขาดดุลย์การค้ากับต่างประเทศ
- เป็นการพึ่งตนเองมีต้องอาศัยต่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบันคำว่าพึ่งตนเองเป็นคำพูดที่ติดปากของประชาชนไทย ถึงกับมีโครงการพึ่งตนเองเกิดขึ้นหลายโครงการ
- สมุนไพรมันเป็นของที่ได้มาจากธรรมชาติ กล่าวคือสมุนไพรมันเป็นพืช สัตว์ และแร่ธาตุที่ได้จากธรรมชาติโดยที่ยังมิได้มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงเชื่อว่าปราศจากพิษต่อมวลมนุษย

สมุนไพรมันเป็นของใช้มานานปีย่อมมีคุณค่า แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสมุนไพรมันที่ปรากฏอยู่ในร้านขายสมุนไพรมันทุกชนิดจะมีคุณค่าเหมือนกันหมด จะมีคุณค่าก็แต่เฉพาะบางชนิดเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องเลือกใช้ให้ถูก เพราะเวลาได้ล่วงเลยมาจากสมัยพุทธกาลถึง 2530 ปีแล้ว คงจะต่างกันกับเมื่อสมัยของท่านชีวกโกมารภัจจ์ปรมาจารย์ทางวิชาแพทย์แผนโบราณของอินเดีย การที่มีความเชื่อว่าถ้าใช้ยาแผนโบราณหรือยาจากสมุนไพรมันบำบัดโรคจะช่วยประเทศมิให้ขาดดุลย์การค้ามัน ยังเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องนัก จะยกตัวอย่างเรื่องโกฐและเทียน สมุนไพรมันทั้ง 2 พวกใช้เป็นส่วนประกอบในยาแผนโบราณหลายตำรับ โกฐและเทียนทุกชนิดมีชื่อไทย แต่เกือบทุกชนิดต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศ

- โกฐกะลิ่ง (Nux Vomica) เป็นเมล็ดแก่ของต้นแสลงใจ *Strychnos nux-vomica*, Linn. (Strychnaceae) มีในประเทศไทย อินเดีย ศรีลังกา ฯลฯ
- โกฐกระดูก (Costus) เป็นเหง้าแห้งของ *Saussurea lappa* Clarke (Compositae) นำเข้ามาจากประเทศอินเดีย

* คาสตราจารย์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** จาก International Digest of Health Legislation Vol 36 No. 2 1983.

- โกรฐกั๊กกรา (Pellitory) เป็นรากแห้งของ *Anacyclus pyrethrum* (L.) DC. (Compositae) นำเข้ามาจากประเทศอินเดีย อัลยี่เรีย ฯลฯ
- โกรฐเขมา (Atractylis) เป็นเหง้าและรากแห้งของพืชในสกุล *Atractylodes* หลายชนิด (Umbelliferae) นำเข้ามาจากประเทศจีน
- โกรฐเซียง (Lovage) เป็นเหง้าและรากแห้งของ *Lavisticum officinale* Koch. (Umbelliferae) นำเข้ามาจากประเทศจีน
- โกรฐชฎามังสี เป็นรากแห้งของ *Nardostachys jatamansi* DC. (Valerianaceae) นำเข้ามาจากประเทศเนปาล
- โกรฐน้ำเต้า (Rhubarb) เป็นเหง้าและรากแห้งของพืชหลายชนิดในสกุล *Rheum* (Polygonaceae) แต่ชนิดที่นำมาใช้เป็นยากันมากคือ *R. officinale* Baillon และ *R. palmatum* Linn. นำเข้ามาจากประเทศจีนและอินเดีย
- โกรฐสอ (*Angelica Anomola*) เป็นรากแห้งของพืชหลายชนิดในสกุล *Angelica* (Umbelliferae) นำเข้ามาจากประเทศจีน

จากตัวอย่างของโกรฐบางชนิดที่ยกมาแสดง จึงเห็นได้ว่าเกือบทุกชนิดต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศ โกรฐกะกั้งเท่านั้นที่มีในประเทศไทย แต่โกรฐชนิดนี้ไม่ค่อยนำมาใช้เป็นยากัน เพราะมีสตริกนิน (strychnine) ซึ่งถือว่าเป็นสารพิษ⁽¹⁾

ในเรื่องของเทียนก็เช่นกัน จะขอยกตัวอย่างของเทียนบางชนิดที่นำมาใช้ประกอบเป็นยาสมุนไพรให้ดูเป็นตัวอย่าง⁽²⁾

- เทียนข้าวเปลือก (Fennel) เป็นผลแก่แห้งของ *Foeniculum vulgare* Mill var. *dulce* Alef. (Umbelliferae) นำเข้ามาจากประเทศทางแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและอินเดีย
- เทียนตากบ (Caraway) เป็นผลแก่แห้งของ *Carum carvi* Linn. (Umbelliferae) นำเข้ามาจากประเทศอินเดีย
- เทียนดาตักแตน (Dill) เป็นผลแก่แห้งของ *Anethum graveolens* Linn. (Umbelliferae) นำเข้ามาจากประเทศทางแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ส่วน Indian Dill เป็นผลแก่แห้งของ *A. sowa* Roxb. ในวงศ์เดียวกันนำเข้ามาจากประเทศอินเดีย
- เทียนสัตตบុคย์ (Anise) เป็นผลแก่แห้งของ *Pimpinella anisum* Linn. (Umbelliferae) นำเข้ามาจากประเทศทางแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน
- เทียนยาวพาดิน (Parsley) เป็นผลแก่แห้งของ *Petroselinium crispum* (Mill.) Nyman (Umbelliferae) ชนิดนี้มีปลูกในประเทศไทย แต่ก็ไม่พอแก่ความต้องการ คงต้องนำเข้าจากต่างประเทศ
- เทียนเกล็ดหอย (Psyllium, seed) เป็นเมล็ดแก่แห้งของ *Plantago ovata* Forskal (Plantaginaceae) นำเข้ามาจากประเทศอินเดีย

การปลูกพืชสมุนไพรควรคำนึงถึงความเหมาะสมของสิ่งแวดล้อม เช่น ดิน อากาศ และแสงสว่างที่จะทำให้พืชเจริญงอกงาม ให้ผลิตผลตกและมีคุณภาพดี มีสารสำคัญที่มีประโยชน์หรือออกฤทธิ์ต่อสิ่งมีชีวิตในปริมาณเพียงพอที่จะนำมาใช้เป็นยาได้ ประการสุดท้ายก็คือมีตลาดที่จะนำผลผลิตเหล่านั้นไปจำหน่ายเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพียงพอเพียงแก่การดำรงชีพ และไม่ต่ำกว่ารายได้ที่ได้จากการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น ๆ อันมิใช่พืชสมุนไพร

โสม (ginseng) สมุนไพรอันล้ำค่าของชาวจีน ถึงกับมีคำพังเพยว่า “cure all, cure nothing” ก็เป็นที่นิยมของคนไทยเช่นกัน แม้แต่การโฆษณาซูบไก่อก็ยังคงโฆษณาให้ผู้บริโภคทราบว่า ซูบไก่อที่เตรียมมาขายนี้ประกอบด้วยโสมและสมุนไพรจีนหลายชนิด นอกจากนี้ยังย้ำถึงคุณภาพของซูบไก่อให้เลิกลอยต่อไปอีกว่า ไก่อที่นำมาสกัดทำซูบไก่อไม่ใช่ไก่อธรรมดาที่ชาวบ้านทั่วไปเลี้ยงนะ เป็นไก่อดำพันธุ์แท้จากประเทศจีน เมื่อพูดถึงโสมแล้วก็น่าให้นึกถึงต้นไม้อื่นที่มีชื่อว่า “โสม” ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายต้น

- โสม โสมจีนหรือโสมเกาหลี (Ginseng) ชื่อวิทยาศาสตร์ *Panax ginseng* C.A. Mey วงศ์ Araliaceae⁽³⁾
- โสมอเมริกัน (American ginseng) ชื่อวิทยาศาสตร์ *Panax quinquefolium* Linn. วงศ์ Araliaceae⁽³⁾
- โสม ชื่อวิทยาศาสตร์ *Talinum patens* Willd วงศ์ Portulacaceae⁽⁴⁾
- โสมชบา ชื่อวิทยาศาสตร์ *Abelmoschus* subsp. *tuberosus* Borss. วงศ์ Malvaceae⁽⁴⁾

การที่พืชถึง 4 ชนิดมีชื่อเหมือนกันย่อมทำให้เกิดความสับสนขึ้น สำหรับ 2 ชนิดแรก คือ *Panax ginseng* และ *P. quinquefolium* เป็นพืชที่ใกล้เคียงกันคืออยู่ในสกุล *Panax* เหมือนกัน ต่างกันที่ชนิดเท่านั้น การนำมาใช้ประโยชน์ก็คล้ายกัน *P. quinquefolium* เป็นพืชของอเมริกาและแคนาดา ในปีหนึ่ง ๆ ประเทศทั้ง 2 ส่งโสมชนิดนี้ไปขายยังฮ่องกงคิดเป็นมูลค่ามากกว่า 12 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สารสำคัญที่มีอยู่โสมเป็นสารพวก triterpenoid saponins ชาวจีนมีความเชื่อว่าโสมเป็นยาวิเศษ สามารถปรับสภาพของร่างกายให้เข้าสู่สภาพปกติ (adaptogen) เป็นยาบำรุง กระตุ้น ขับปัสสาวะ ขับลมลดระดับของน้ำตาลในเลือด ใช้บำบัดโรคโลหิตจาง เบาหวาน นอนไม่หลับ สรรพคุณที่พิเศษสุดก็คือ ส่งเสริมสมรรถภาพทางเพศ

สำหรับ *Talinum patens* เป็นพืชที่ขึ้นได้งอกงามในกรุงเทพฯ และในที่อื่น ๆ ของประเทศไทย เนื่องจากมีชื่อเรียกว่าโสมเหมือนกัน จึงทำให้บุคคลเป็นจำนวนมากเข้าใจผิดคิดว่าเมืองไทยปลูกโสม (ginseng) ได้แล้ว ก็เลยทำให้ได้รับความรู้ที่ไม่ถูกต้อง โสมชนิดนี้นิยมนำมาผัดกิน ซึ่งกล่าวกันว่ามีรสโอชะ

ชนิดสุดท้ายคือโสมชบา มีดอกสวยปลูกเป็นไม้ประดับได้ บังเอิญรากของโสมชบาแยกเป็น 2 แฉก ทำให้มีรูปร่างเหมือนคนยืนกางขา ลักษณะนี้คล้ายกับรากโสมจีน เพราะบางครั้งเราก็เรียกโสมจีนว่าโสมคนเหมือนกัน จึงทำให้เกิดความไขว้เขวมากขึ้น จึงทำให้มีบุคคลบางคนใช้ความพยายามอย่างสูงที่จะโน้มน้าวให้เกิดความเชื่อว่าโสม (*Talinum patens*) โสมชบา (*Abelmoschus* subsp. *tuberosus*) มีสรรพคุณเช่นเดียวกับโสม (ginseng) ตามความเห็นส่วนตัวแล้วคิดว่าสภาพดิน ฟ้า อากาศของประเทศไทยไม่เหมาะแก่การปลูกโสม (ginseng) หากว่าจะปลูกได้ก็ต้องลงทุนมหาศาลและก็คงจะทำให้โสมที่ปลูกได้มีราคาแพงกว่าโสมที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ตามปกติโสม (ginseng) ที่นำเข้าก็มีราคาสูงอยู่แล้ว ขนาดที่ผู้มีรายได้น้อยมีอาจเคยใช้ โสม (ginseng) มีราคาแพงกว่ายาแผนปัจจุบันที่เราใช้กัน

ประการสุดท้ายที่ต้องการจะชี้ให้เห็นก็คือ ยาทุกชนิดมีขนาดของการใช้ไม่ว่าจะเป็นยาสมุนไพรหรือยาแผนปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะยาไม่ใช่อาหารหรือขนมหวานที่ใครใคร่กินก็กิน แม้กระนั้นถึงหากว่าเป็นอาหารถ้ากินมากเกินไปขนาดก็ทำให้เกิดโทษได้ ถ้าไม่รู้จักประมาณในการกินอาจจุก แน่นท้อง อาเจียนได้ ดังนั้นจึงมิได้หมายความว่าสมุนไพรไม่มีพิษ ดังที่เป็นข่าวใหญ่เมื่อปลายปี พ.ศ. 2529 ว่าชาวบ้านนำหัวดอกตึง (*Gloriosa superba* Linn.) วงศ์ Liliaceae มาต้มกินแก้ปวดเมื่อย แล้วเกิดเป็นพิษทำให้ถึงแก่ความตายถึง 3 คน ชาวบ้านทราบสรรพคุณของหัวดอกตึงก็เพราะอ่านวารสารทางวิชาการ เผยแพร่สรรพคุณของหัวดอกตึงวารสารฉบับนี้มีจุดประสงค์ที่จะเผยแพร่ความรู้ไปสู่ประชาชน ให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ความจริงแล้วถ้ามองในมุมหนึ่งก็ที่อยู่ เพราะเป็นการสอนให้ประชาชนเตรียมพร้อมไว้ ถ้าเกิดศึกสงครามเมื่อใดประชาชนก็จะพึ่งตนเองได้ทันที แต่ถ้ามองหรือคิดในอีกมุมหนึ่งก็เป็นการให้ความรู้ที่ไม่ถูกต้องกับประชาชน

ทำให้เขาเหล่านั้นได้รับเคราะห์กรรมเพราะความเชื่อถือในข้อความที่เผยแพร่ ประกอบกับต้องการที่จะนำสมุนไพรมานำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพราะคิดว่าโครงการฟั่งตนเอง สมุนไพรใกล้ตัว ทั้ง 2 คำเป็นคำที่ชินหูของประชาชน ใครที่ปลูกพืชชนิดใดขึ้นมาต้องการมีรายได้ หรือต้องการเขียนฐานะของตนเองให้เด่นขึ้นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ก็พยายามป่าวประกาศด้วยการใช้สื่อชนิดต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ผลลัพธ์ก็คือทำให้บุคคลเจ้าของเรื่องได้เขียนฐานะสูงขึ้นหลายชั้น มีคนนับหน้าถือตาและนิยมชมชอบ แต่ความจริงย่อมหนีความจริงไม่พ้น ถ้าถือว่ามีวิชาสมุนไพรเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง ความจริงก็ย่อมปรากฏให้เห็นดังเรื่องของดองดึงที่ปรากฏเป็นข่าว

ดองดึงเป็นไม้เถาที่มีหัว หัวมีรูปร่างเหมือนหัวขวาน ดังนั้นบางท่านจึงเรียกพืชนี้ว่าดองดึงหัวขวาน ใบมีรูปคล้ายหอก ปลายใบแหลมมีขนเข้าและขนลงเพื่อใช้เป็นเครื่องเกาะหรือพัน ดอกเป็นดอกเดี่ยว กลีบดอกยาวและบิดเป็นคลื่น มีสีเหลืองอ่อนเมื่อแรกบานแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลือง ส้ม และเกือบแดงในที่สุด สารสำคัญที่พบในหัวก็คือ colchicine เป็นสารชนิดเดียวกันกับที่พบในหัวของ *Colchicum autumnale* Linn. วงศ์ Liliaceae นอกจากนี้ก็ยังมี superbine, gloriosine และอัลคาลอยด์ชนิดอื่น ๆ อีก⁽⁵⁾

หัวดองดึงเป็นพืชต่อทางเดินอาหาร หลังจากกินหัวดองดึงเข้าไปแล้วประมาณ 2 ชั่วโมง รู้สึกแสบร้อนในปากและลำคอ คอแห้ง กระจายน้ำ มีความรู้สึกเหมือนหายใจไม่ออก กลืนไม่ลง คลื่นไส้ ปั่นป่วนในท้อง ติดตามด้วยการอาเจียนอย่างรุนแรง อุจจาระร่วง ปวดท้อง ปวดเบ่งแต่ไม่มีอุจจาระออกมา เนื่องจากร่างกายเสียน้ำมากจึงทำให้หมดสติและถึงแก่ความตาย ก่อนตายอุณหภูมิลดต่ำมาก ผู้ที่ได้รับการเยียวยาทันเวลา เมื่อหายแล้วผมร่วง ทั้งนี้เพราะ colchicine ซึ่งเป็นสารสำคัญที่มีอยู่ในหัวดองดึง เป็นพืชต่อเซลล์ กล่าวคือไปยับยั้งการแบ่งตัวของเซลล์ อาการจะถึงขีดสูงสุดภายหลังจากกินสารนี้แล้วประมาณ 10 ชั่วโมง การขับถ่ายสารนี้เป็นไปได้ช้ามาก ทั้งนี้พิษของสารนี้ที่กินเข้าไปแต่ละครั้งจะถูกสะสมไว้ และหลังออกมากับน้ำนม จึงเกิดเป็นพิษแก่คนที่ดื่มนมของสัตว์ที่กินพืชที่มีสารนี้⁽⁶⁾

มนุษย์ทุกคนเมื่อได้ยินข่าวการเสียชีวิตของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันก็ย่อมทำให้ใจคอหดหู่ไม่เบิกบาน และถ้ายิ่งเกิดแก่ญาติ มิตร ที่ใกล้ชิดอันเป็นที่รักก็ย่อมทวีความไม่สบายใจมากขึ้น จึงใคร่ขอวิงวอนท่านทั้งหลายที่วางตัวเป็นผู้ทรงคุณวุฒิได้โปรดไตร่ตรอง ใช้ความพินิจพิจารณาอย่างรอบคอบ ก่อนที่จะนำข้อความเหล่านั้นออกเผยแพร่สู่ประชาชน เพราะถ้าพลาดพลั้งยอมเกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ฟังคิดเสมอว่าชีวิตคนมิใช่ผักปลา ที่จะนำมาต้ม ยำ ทำแกงกันได้ง่าย ๆ ทุกชีวิตเมื่อเกิดมาแล้วย่อมมีค่า กรณีข่าวครึกโครมของหมอน้อย บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ที่ จ.ว.ยะลา ย่อมแสดงให้เห็นว่า ทุกวันนี้คนขาดเครื่องยึดเหนี่ยว จึงขอให้เราจงพยายามให้ที่เกาะที่มั่นคงถาวรแก่เขาเหล่านั้น เพื่อให้เขาเหล่านั้นจะได้ยึดเหนี่ยวไม่จมน้ำตายเสียก่อนที่จะขึ้นถึงฝั่ง

ต้นหางจระเข้ (Aloe) เป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่เป็นข่าวอยู่ในปัจจุบัน ว่าหางจระเข้ที่นำมาปลูกในประเทศไทยเป็นชนิด *Aloe vera* (Linn.) Webb วงศ์ Liliaceae พืชชนิดนี้มีชื่อพ้องอยู่หลายชื่อ เช่น *A. barbadensis* Mill, *A. vera* Tourn ex L. และ *A. chinensis* นอกจากนี้มีชื่อพ้องอยู่หลายชื่อก็ยังมีย่อยหลายพันธุ์ (variety) อีกด้วย ใบของว่านหางจระเข้มีน้ำยางสีเหลือง รสขม ซึ่งอยู่ในเซลล์ใต้ผิวใบ (epidermal cell) และส่วนที่เป็นเมือก (mucilage) มีลักษณะคล้ายวุ้น เซลล์ที่มีเมือกอยู่ตรงกลางใบถัดจากกลุ่มของเซลล์ที่ให้น้ำยางสีเหลืองเข้ามา^(7,8)

น้ำยางสีเหลือง เมื่อนำไปเคี้ยวให้ผลิดกัณฑ์ที่เรียกว่ายาดำ สารหลักที่มีอยู่ในยาดำเป็นสารพวก anthraquinone ซึ่งเราได้นำยาดำมาใช้เป็นยาระบาย anthraquinone ที่มีอยู่ในยาดำหรือในพืชอื่น ๆ อีกหลายชนิด เช่น ใบและฝักมะขามแขก ฝักคูณ ใบชุมเห็ดเทศ โกรฐน้ำเต้า *Cascara sagrada* อยู่ในรูป

ของไกลโคไซด์ (glycoside) สารพวกนี้เมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้วจะสลายตัวให้สาร anthraquinone อิสระ ซึ่งเป็นสารที่จะไปออกฤทธิ์ที่ลำไส้ใหญ่ ทำให้ระบายท้อง ปัจจุบันมีการโฆษณาขายชาสมุนไพรอยู่หลายชนิด ส่วนใหญ่มักมีสรรพคุณลดความอ้วน ลดไขมันหน้าท้อง เป็นที่นิยมกันในหมู่สตรีที่รักสวยรักงาม ชาสมุนไพรบางชนิดก็มีส่วนประกอบเป็นใบและฝักมะขามแขก โดยนำฝักมะขามแขกมาตัดเป็นชิ้น ๆ ผสมกับใบมะขามแขก ขายเป็นชาสมุนไพรที่มีสรรพคุณลดความอ้วน ขอให้เรามาทำความเข้าใจกับคำว่า ชาสมุนไพร (herbal tea) เสียก่อน ชาสมุนไพรมีส่วนประกอบเป็นสมุนไพรชนิดเดียวหรือหลายชนิดก็ได้ แต่สมุนไพรที่เป็นส่วนประกอบนั้นต้องไม่เป็นอันตราย ผู้บริโภคดื่มไปเรื่อย ๆ ตลอดไปเมื่อมีความต้องการ การดื่มชาที่ทำมาจากใบและฝักมะขามแขกติดต่อกันเพื่อลดความอ้วน anthraquinone ที่มีอยู่ในมะขามแขกจะไปทำลายกล้ามเนื้อของลำไส้ทำให้ผนังของลำไส้บาง อาจแตกได้ง่าย ทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตราย

Aloe gel หรือ Aloe vera gel เตรียมมาจากส่วนที่เป็นเมือก (mucilage) ของใบว่านหางจระเข้ การเตรียม Aloe gel มีวิธีเตรียมมาได้หลายวิธีด้วยกัน อาจได้จากการบีบ (expression) หรือจากการสกัดด้วยตัวทำละลาย (solvent extraction) แล้วนำมาทำให้แห้งเป็นผง ได้มีการปรับปรุงพันธุ์ว่านหางจระเข้ให้มี mucilage มากแต่ให้มีปริมาณของน้ำยางที่จะนำไปเตรียมเป็นยาดำน้อย Aloe gel มีส่วนประกอบหลักเป็น glucomannan ซึ่งเป็นสารพวก polysaccharide สารนี้มีคุณสมบัติคล้ายกับ guar gum และ locust bean gum สารอื่น ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของ gel อีกก็คือสารพวก polysaccharide ที่มี galactose, xylose และ arabinose เป็นส่วนประกอบในโมเลกุลสเตียรอยด์หลายชนิด กรดอินทรีย์ชนิดต่าง ๆ เอนไซม์ ฯลฯ ได้มีการนำ Aloe gel มาใช้ในการเตรียมโลชั่นบำรุงผิว เพราะมีส่วนทำให้ผิวแห้งชุ่มชื้น ป้องกันมิให้ผิวแห้งไหม้เกรียมจากแสงแดด ไฟไหม้ น้ำร้อนลวกได้ ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่เตรียมมีความชื้น เพราะ gel เป็นสารที่มีคุณสมบัติเป็นตัวแขวนตะกอน^(7,8)

ความสนใจของประชาชนที่มีต่อสมุนไพรเปลี่ยนไปตามสมัยนิยม ความสนใจต่อชนิดของสมุนไพรในปัจจุบันย่อมต่างกับอดีต จึงจะขอลำดับความสนใจที่ประชาชนมีต่อสมุนไพรเท่าที่พอจดจำได้ตามลำดับดังนี้

เมื่อราว พ.ศ. 2503 คนเริ่มหันมาสนใจสมุนไพรกันใหม่โดยเริ่มสนใจต้นทองพันชั่ง *Rhinacanthus nasutus* Kurz ว่าบำบัดโรคมะเร็งได้

ต่อจากทองพันชั่งสนใจกวาวเครือ กวาวแดงและกวาวขาว กวาวเครือมีชื่อวิทยาศาสตร์ *Pueraria mirifica* Airy Shaw & Suvatabhandu กวาวแดงและกวาวขาวไม่ทราบว่ามีชื่อวิทยาศาสตร์เป็นชื่อใด ผู้คนให้ความสนใจกันอยู่พักหนึ่งเพราะเชื่อว่าเป็นยาชโลมความแก่ ทำให้กระชุ่มกระชวยดูอ่อนกว่าวัย ถ้าเป็นชายก็ทำให้พานขึ้น

หญ้าลิ้นงู หรือจิวจีเข้า *Oldenlandia diffusa* Willd. กล่าวกันว่าแก้มะเร็งที่ตับได้ดี คนที่อยู่ทางภาคใต้ให้ความสนใจต่อพืชชนิดนี้เป็นพิเศษ

คงคาเย็น (พญาปล้องทอง เสดลดฟังพอน) *Clinacanthus nutans* Lindaw และ เสดลดฟังพอน *Barleria lupulina* Lindl. ต้นไม้ทั้ง 2 ชนิดใช้แกงกืด น้ำคั้นจากพืชหยอดตาในคนที่ตาแดง บางท่านก็ว่า *B. lupulina* เป็นต้นตัวผู้ และ *C. nutans* เป็นต้นตัวเมีย แต่ความจริงแล้วเป็นพืชต่างสกุลและชนิดกัน อยู่ในวงศ์ Acanthaceae หนุมานประสานกาย *Schefflera lucanata* แก้กืด พืชชนิดนี้เคยมีชื่อเสียงโด่งดังมาครั้งหนึ่งแล้วระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่าระงับการอาเจียนเป็นโลหิตในคนที่ป่วยโรค

สมุนไพรที่ใช้ตามสมัยนี้ ถ้าบำบัดโรคที่ไม่ร้ายแรง โรคที่รอการบำบัดได้ก็คงไม่ทำให้คนป่วยได้รับอันตรายมากนัก แต่โรคที่ต้องการรับการบำบัดโดยเฉียบพลัน เช่น งูพิษกัด ถ้ารอช้าคนป่วยก็ต้องเสียชีวิต

ดังนั้นก่อนที่จะนำสมุนไพรชนิดใดมาบำบัดโรค ควรพิจารณาด้วยความรอบคอบ ถือหลักว่าของแท้ ของดี ต้องมันคงและยั่งยืน

สมุนไพรที่ติดอันดับในเวลานี้คงจะเป็นว่านหางจระเข้ ขอให้สังเกตมีชื่อไทยว่า ว่านหางจระเข้ก็แล้วกัน จะอยู่ในวงศ์โคและสกุลใดไม่สำคัญ มีการเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์รายวันว่าว่านหางจระเข้ *Aloe vera* มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Acanthus leucostachys* Wall. ex Nees วงศ์ *Acanthaceae* จะผิดถูกอย่างไรก็ขอให้ท่านทั้งหลายพิจารณาดู เรื่องทำนองนี้มักเกิดขึ้นบ่อย ๆ เช่นมีบทความที่ผู้เขียนท่านหนึ่งได้กล่าวว่า โคนเนเกิดระบาดขึ้นเพราะมีราคาถูกกว่าเฮโรอีนมาก โคนเนนี้สกัดได้จากใบกระท่อม ตามความจริงแล้วใบกระท่อมมีได้มีโคนเนเป็นส่วนประกอบ ทำนองเดียวกับที่มีผู้เขียนท่านหนึ่งได้เคยเขียนไว้ว่าจะนำสารรสหวานจากต้นหญ้าหวานมาใช้เป็นน้ำตาล จากข้อความทั้งหมดที่กล่าวมานี้จึงเห็นว่าสมุนไพรนั้นเป็นข่าวอยู่เรื่อย ๆ จนกระทั่งหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับมีเนื้อที่สำหรับให้ลงเรื่องราวที่เกี่ยวกับสมุนไพร

เอกสารอ้างอิง

1. วิเชียร จีรวงส์ “สมุนไพร” วารสารองค์การเภสัชกรรม ปีที่ 1 ฉบับที่ 1-3 พ.ศ. 2518 หน้า 1-21
2. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2530 (กำลังตีพิมพ์)
3. Tyler, V.E., Brady, L.R., Robbers, J.E. “Pharmacognosy” 7th edition, Lea & Febiger, Philadelphia, 1976.
4. เต็ม สมิตินันท์ “ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย” พิมพ์ครั้งที่ 2 หจก. พันธุ์พืชบลิซซิง 549/1 ซอยเสนานิคม 1 ถนนพหลโยธิน
5. Chopra, R.N., Badhwar, R.L. and Ghosh, S. “Poisonous Plants of India” J.M. D’Souza at the National Printing Works, 10 Darya Ganj, Delhia, 1965.
6. Lampe, K.F. and Fagerstrom, R. “Plant Toxicity and Dermatitis.” The Williams & Wilkins Company, Baltimore, 1968.
7. Leung, A.Y. “Encyclopedia of Common Natural Ingredients Used in Food, Durgs and Cosmetics.” John Wiley & Sons, New York, 1980.
8. Raina, M.K. “Aloe” in Cultivation & Utilization of Medicinal Plants.” Edited by Atal, C.K. and Kapur, B.M. Regional Research Laboratory, Jammw-Tawi (India) 1982.